

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. marca 1896.

Leto XXVI.

Domovinska ljubezen.

Za svobodo se vojskuje
Cesar Franc že nekaj let,
A sovražnik premaguje,
Bliža Dunaju se spet.

Sila milega cesarja
Ljudstvu sega do srca,
Kmetič pride pred vladarja,
Tisoč mu trdnjakov dá.

„Milostljivi cesar!“ pravi,
„Oj, vzemite ta denar,
V znak sočutja in ljubavi
Vam poklanjam ta-le dar.“

Cesar ginjen poprašuje:
„Kdó ste, mož, in pa odkod?“
Kmetič kratko odklonjuje:
„Tega ne povem, gospod!“

Zvedeti, kdo mož je vrli,
Cesar strežnikom velí,
Prej, ko so mu grad odpri,
Obstopili so ga vsi.

Kmetič pa jim odgovarja
Na vprašanje, kdo bi bil:
„Kar skrivnost je za cesarja,
Menite, bom vam razkril?“

—va.

Šepec.

(Povest. — Spisal Ivan Rekar.)

III.

Zdaj prve korake namerjaš mej svet.

S. Gregorčič.

Podklanec je zaznamovan za vas, četudi šteje nad sto številčk ter ima župni in občinski urad, šolo, več prodajalnic in tudi gostilnic. Med zadnjimi zavzema prvo mesto gostilna z napisom: »Pri Klanecu.« Tu gospodari oče Klanec, bratranec ranjkega Jerina.

Sicer ni nič napačen mož, le nekoliko prebahat je, kakor bi ne vedel, da se ima za vse zahvaliti le ugodni sreči, ki ga je napravila iz zadolženega kmetiča v pol gospoda.

Ponosen je pa res lahko na svoje imetje, zakaj zidana hiša, lepa hleva, jeden za konje, drugi za goved in drobnico, prostoren kozolec in velik skedenj je že nekaj, kaj ne? Kaj še le, če povemo, da Klančev oče tudi ni brez gotovine.

Ker je bil danes v bližnjem trgu semenj, prihajalo je vedno več ljudij skozi vas; nekateri peš, drugi pa z vozom. Poslednji po navadi nekoliko izprežejo pri Klanecu, zakaj jutra so mrzla, Klančev oče toči pa tako dobro kapljico. Nabralo se je bilo že precej vozičev na prostornem dvorišču in hlapec Klemen je kaj urno premetaval svoje okorne noge po hlevu, čedil in krmil upehane konje.

V gostilni je pa Klanec sam stregel gostom, prisedel k temu, ogovoril onega, in vmes zinil kako šaljivo.

Tako so se imeli pri Klančevih, ko je prišel tja Šepec.

Dobri dve uri hoda, to človeka že malo utruji. Tudi Mihec se čuti utrujenega, zato séde na svoro težkega voza ter privleče iz žepa trdo skorjo črnega kruha. Mirno zavživa skromni zajutrek in radovedno kuka v konjski hlev. Rad bi šel pogledat noter, a boji se Klemen, ki je kričal nad konji, kakor to delajo po navadi hlapci. »Notri naj se prikažem, me pa zapodi, če ne celo natepe«, misli si Šepec.

A skušnjava je bila le velika za Mihca.

»Tako hud hlapec menda tudi ni, da bi mi ne pustil malo po hlevu pogledati. Saj sem vendar pri sorodnikih«, ojačuje se dečko ter stopi par korakov blžje hlevnim vratom.

Ko tako nekaj časa stoji, opazi ga Klemen in takoj popraša ne baš z milim glasom:

»Hej, fantè, čegav pa si?«

Šepec se osrči na te besede in stopi v hlev.

»Jerinov sem z Mlake.«

»Jerinov z Mlake«, mrmra hlapec, kakor bi se hotel nečesa spomniti.

»Kaj ti ni umrl oče pred kratkim?«

Sepcu se za malo zdi, da pravi »ni umrl«, a jezo hitro pogoltne in prijazno odgovori:

»Seveda so mi umrli. Doma imam mater in sestrico, a ker smo revni, treba je iti služiti.«

Pri teh besedah premeri Klemen dečka od nog do glave ter vrže konju šop detelje v jasli.

»Služit praviš? Seveda, če ni doma jela. Če se ne motim, ste si s Klančevimi nekaj v sorodu, ali kaj?«

»Smo si, smo. Mati so mi o tem pravili in mislil sem si, Klančev oče bi te morebiti najprej vzeli v službo. Zato zjutraj vstanem in se odpravim semkaj. Vendar, kaj se vam zdi, ali bo kaj?« vpraša dečko zvedljivo, zakaj Klemen se mu je prikupil.

Hlapec oblastno stopi pred njega, roke potisne v žep ter méni potihoma: »Nič bi ne bilo napačno, ko bi ta dečko ostal pri hiši, vsaj bi namesto mene kaj storil«, a na to reče glasneje:

»Bi že bilo. To je res, telo te sicer ne priporoča, no pa le stopi k gospodarju in prosi ga, mogoče se te usmili.«

»Saj bi stopil, samo bojim se strica«, pravi dečko.

»Ha - ha - ha. Glejte, glejte kakšna smešna postavica. Šepast in grbast, ha-ha-ha!« začuje se porogljivo za Mihčevim hrbtom.

Šepce se obrne, da bi videl, kdo se tako neusmiljeno norčuje iz njega. Pred seboj zagleda dečka lepe, čvrste postave, blizu tistih let kakor on, precej čedno oblečenega. Mihec bi ga takoj rad povprašal, kdo je, da si upa tako norčevati se, a neznani dečko ga prehití.

»Hej, grba grbasta«, norčuje se iz Šepca, »zavrti se, da vidim, kako plešeš.« Nato ga prime za rami ter ga bliskoma zasukne na okrog. Ne vem, ali je bil Mihec nekoliko preokoren ali nasprotnik njegov tako uren, kajti Mihec pade vznak in milo zaplače. Hlapec Klemen je gledal ves prizor in srce se mu je užalilo, ko je videl neusmiljeno početje.

»Drejkó, pusti fanta, če ne, povem očetu«, zareži na razposajenca in pristopi k Mihcu.

V tem pride iz hiše Klanec sam. Ko vidi pred hlevom šepastega in grbastega dečka, ki se joka, zraven njega Klemena in svojega porednega sina Drejka, pristopi bližje.

»Kaj pa imate?« oblastno zavpije. »Fant, zakaj se jočeš, ali ti je ta kaj naredil?« vpraša gospodar ter pokaže s prstom na svojega sina.

»O ne«, jeclja Šepce, ker noče izdati svojega nasprotnika.

A vmes poseže hlapec Klemen:

»Kaj boš tajil? Ali ni prišel Drejkó k tebi ter te meni nič tebi nič pričel zmerjati, potem te je pa celó vrgel na tla?«

»Tako, tako, le čakaj ti paglavec«, reče Klančev oče, zgrabi Drejka za ušesa ter mu »navija uro«. Drejkó vpije, a nič ne pomaga, oče ga pošteno zuhlja in zapodi v hišo. Na vežnem pragu se dečko obrne in zapretí Mihcu.

»Nikar ne jokaj, dečko, čegav pa si? Če se prav spominjam, sem te nekoč že videl.«

»Jerinov je z Mlake«, reče hlapec Klemen, naslonjen na podboje hlevnih vrat.

»Saj res. Sedaj se spominjam. Oče ti je umrl, kaj ne? Z menoj se gotovo ne bo več tožaril«, mrmra dalje.

»Česa pa iščeš tukaj, fantè?«

»Prosil bi, če bi se me morebiti usmilili in me vzeli v službo. Doma so še mati in sestra, a vsi nimamo kaj jesti.«

Dečko proseče vpre svoje objokane oči v strica.

Med tem priskače mlada deklica kakih petih let k očetu ter ga prime za roko, kakor bi se bala neznanega šepavega in grbastega dečka.

»Kako ti je ime?«

»Mihec.«

»Veš torej, Mihec, z ranjkim očetom si nisva bila na roke, ker me je tožil. S tem se mi je zameril. No pa ti se mi zdiš pošten. Ali znaš kaj delati?«

»Znam skoro vsako delo, a pri konjih in sploh pri živini bi bil najrajši.«

»Sevé, sévé; ali pomisli: konji so iskri, človek mora biti okreten, ti si pa, kakor vidim, še celó šepast.«

»Nič se ne bojte, stric, dela se nič ne strašim.«

V tem pripelje Klemen iskrega konjiča iz hleva ter hoče vprego deti nanj. Konjič pa zarezeže, izmuzne se hlapcu s povodcem vred iz roke ter veselo zdirja na cesto. — »E-e-e, pramček«, vpije Klemen ter steče za njim na cesto. Klanec stopi s hčerko na vežni prag, da bi se ne pripetila kaka nezgoda. Mihec sam ostane na dvorišču.

Toda konjiček že dolgo ni okusil prostosti, kajti, kakor bi trenil, privzdigne zadnji konec života ter hoče udariti hlapca, a nato v diru odhiti po cesti. Sreča, da se Klemen še o pravem času umakne konjskim podkvam. Sedaj se prične pravi lov in gonja. Konjskega udarca se pa vsakdo boji, zato se nikdo ne upa prav blizu. Klanec vzame velik drog in zagradi cesto, med tem ko ljudje zavračajo nagajivo žival. Klemen se zopet bliža, a konjič zopet ponovi prejšnji poskus, le nekoliko bolj srečno, ker zadene hlapca v stegno, da omahne na stran.

Sedaj pridirja do Mihca. Ponosno stresa dolgo grivo, prha in širi rdeče nozdrvi. Šepec ne pomišlja dolgo, krepko in naglo zgrabi povodec, zasukne se ter tako uide konjskim podkvam, in čvrsto drži iskro žival. Konjič se vzpenja, a Mihec, v rokah krepak, ko malo kdo, vzdrži konja, dokler ne prihiti Klanec ter ga popelje v hlev.

»Ta je pa ptič; kaj tacega ne bi pričakoval«, rekel je vsak, kdor je gledal ta prizor. Šepec je pa ostal še vedno na dvorišču.

Klanec pride iz hleva, k njemu pa takoj zopet priteče hčerka in reče:

»Oče, kaj ne, fant ostane pri nas. Veste, Drejko ga je preje tepel.«

»Seveda ostane. Ti, Mihec, odslej boš služil pri meni. Pomagal boš Klemenu in tudi drugim; glej, da se vselej vedeš pošteno in zvesto; pri meni ne boš stradal. Ostaneš lahko takoj, materi tvoji skoro sporočim, kje si.«

Šepec je bil v tem hipu najsrečnejši človek na svetu, zakaj, kar je že tako dolgo želel, izpolnilo se mu je. — Dobil je službo.

Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

XIII.

Marija Terezija.

Marija Terezija premagala sovražnike, ki so hoteli razkosati lepo Avstrijo, jela je delovati za srečo in blagostanje svojih podložnikov. Uredila je sodišča, odvzela kmečkemu stanu mnogo težkih bremen, zasnovala mnogo dobrodelnih naprav in se posebno trudila za omiko ljudstva. Mnogokrat je pokazala, kako so ji pri srcu vsi podložniki; posebno rada pa je pomagala revežem.

Nekdaj je bila veliki teden v mestu Luksenburgu, ki je bilo tedaj pod avstrijsko oblastjo. Kakor sicer na Dunaju, umivala je veliki četrtek noge 12 ubogim starim ženam. Mej njimi je bila 108 let stara ženica, kateri je cesarica posebno postregla. Tudi drugo leto je prišla Marija Terezija prav o tem času v Luksenburg. Pri običajnem umivanju nog je pogrešila svojo 108 let staro znanko. Précej, ko je minulo opravilo, pozveduje po nji. Povedó ji, da doma leži bolna in da ji je posebno to hudo, da ne more videti ljubljene cesarice. Kaj stori ljudomila Marija Terezija? Takoj ukaže napreči in se pelje obiskat bolno ženo v daljno predmestje.

»Bog vas sprejmi, dobra žena! Ker vi ne morete k meni v grad, prišla sem jaz k vam v kočico«, pravi smehljajoč se visoka gospa in poda starki roko. Uboga stara žena gleda nekaj časa cesarico, potem se ji zaleskečejo svitle solze v očeh, ustnice se ji premikajo in roke sklepa k molitvi, kakor bi hotela prositi božjega blagoslova mili cesarici.

Marija Terezija namigne služabniku, ki je bil prišel ž njo. Služabnik odide in se kmalu vrne s pletenico ukusnih jedil in z več steklenicami dobrega vina. Taka darila so dobivale tudi druge stare žene, ki jim je cesarica umivala noge. Potem séde visoka gospa k postelji bolne žene, jo tolaži in ji odhajajoč stisne v roko lep dar.

»Kadar bom v nebesih pri Bogu, prosila bom za svojo dobro cesarico, za mater ubožcev na zemlji«, šepetala je stara ženica in milo pogledovala visoko gospo.

Posebno skrb je imela Marija Terezija tudi za šole. Celó sama se je hotela večkrat prepričati, kako napreduje mladina. L. 1752. je ustanovila v Dunajskem Novem mestu zavod za vzgojevanje častnikov. Nekega dne pride sama v šolo. Ravnatelju namigne, naj pokliče najbolj pridne gojence. Bilo jih je veliko pridnih, najbolj pa se je odlikoval mladi Vukasović, sin priletnega častnika iz Dalmacije. Bil je priden, nadarjen, vesel dečko, in kar je bilo cesarici posebno všeč, bil je tudi prav ponižen. Za dar mu dá 12 cekinov. Dečka je dar zelo razveselil; opazila je to tudi cesarica.

Čez štiri tedne pride Marija Terezija zopet v vojaško šolo. Kmalu opazi mej drugimi gojenci pridnega Vukasovića. Pokliče ga k sebi in ga smehljaje

se vpraša, kam je dal podarjeni denar. Nekako boječe odgovori deček : »Veličanstvo, denar sem poslal svojemu ubogemu očetu. Služili so kot častnik pri vojaki, pa so bili odpuščeni brez pokojnine in sedaj morajo živeti v revščini.«

»Bog ti povrni, Vukasović«, reče cesarica, položi svojo roko dečku na ramo in pravi: »Pojdi v klop in piši očetu pismo, ki ti je bom narekovala!« Vukasović gre v klop, vzame pero in cesarica mu narekuje:

»Ljubi oče!

Pismo, ki Vam je pišem, narekuje mi cesarica sama. Moje obnašanje, moja pridnost in posebno moja otroška ljubezen do mojega dobrega očeta je bila cesarici tako všeč, da bodele Vi dobivali odslej vsako leto 200 goldinarjev pokojnine, meni je pa cesarica zopet podarila 24 cekinov.«

Solze veselja in hvaležnosti so se pokazale Vukasoviću v očeh in poljubil je roko dobri cesarici. Obetal je, da bo vedno priden, da bode tako dejansko pokazal svojo hvaležnost. Kakor je obetal, tako je tudi ravnal. Že v svojem 23. letu se je pokazal hrabrega junaka v boju zoper Bavarce, in cesar Jožef II. mu je podelil red Marije Terezije kot plačilo za izvanredno hrabrost. Odlikoval se je v vseh bitkah, dokler ni pri Ogrunu l. 1809. dobil smrtne rane.

Kakor za staro ženico v Luksenburgu in za mladega Vukasovića imela je Marija Terezija skrb za vse podložnike. Zato so jo vsi spoštovali in ljubili kot svojo mater.

P o m l a d.

Pomladni čas, preljubi čas,
Po zemlji cvetke nosi;
Že došel tudi je do nas,
Povsodi cvetke trosi.

Vijolice že dijejo
Iz travice zelene;
Marjetice i klijejo
In primule rumene.

V obleko novo in krasno
Vsa zemlja se oblači:
Komú li v srcu je hudó,
Komú se čelo mrači?

A. P.

Zimski pevci.

(Obraz iz prirode. — Piše Stánon.)

(Konec.)

Vsredi našega gozdiča je precejšen prostor. Ob veliki skali stoji mnogo golega ščetičja in repičja, katero je pognalo po letu svoje dolge bili. Tropa krasnobojnih ptičev je priletela čez hrib in se spustila na suho steblovje ob skali.

Nenavadno lepi so ti ptiči, prav v svatovski obleki. Iz pisanega blaga jim je umerjena obleka. Ne imenujejo se zastonj liščki.

Ne bomo opisovali liščkove obleke, poslušajmo rajše pravljico, ki nam razlaga, kako je dobil lišček svoje raznobarvno perje.

»Ko je ljubi Bog v začetku sveta — tako nekako pripoveduje pravljica — ustvaril ptice, imele so še vse brezbarvne suknjice. Zato je velel prinesti posodice z raznovrstnimi barvami, s katerimi je na to pobarval vsem pticam obleko. Že so bile odletele vse ptice vsaka drugače pobarvana, ko pride lišček na vrsto

»Moj ljubček, prepozen si; vse posodice so prazne«, mu veli gospod Bog. Žalosten stoji lišček in poželjivo steza glavo v vsako posodo. Nekoliko je sicer še ostalo v vsaki posodi, a za celo suknjico ni nobene barve dovolj. Ubogi ptiček premišljuje in premišljuje, slednjič poprosi Boga, naj ga pobarva z vsako barvo nekoliko.

Gospod Bog mu usliši prošnjo. Iz prve posode pobere poslednjo rdečo barvo ter mu pobarva ž njo čelo in grlo. Z belo barvo, s katero je počastil veličastnega labuda, mu pobarva trebuh in konec repa, s črno temo, tilnik in rep, z rjavo hrbet, a z rumeno mu naredi na črnobaržunastih perotnicah lepe proge.

Lišček je pri nas navaden gost, kateri nas tudi po zimi ne zapusti. Po letu se drži naših vrtov, cest in logov, kjer si spleta tudi gnezdo. Po zimi pa leta v večjih družbah po hribih od vasi do vasi. Prav lepo je videti, ako leté čez jednolično, skoro pusto zimsko odejo ti krasni pestrobarvni pevci.

Zaradi lične zunanosti, še več pa zavoljo lepega petja zapirajo ga ljudje v kletke, kjer precěj časa živi. Lahko se tudi nauči malih umetnostij. Skrbni opazovalec Len z pripoveduje o liščku, kateri je z lunto sprožil mal topič, na povelje se naredil mrtvega, zopet oživel in na straži stal.

Nižje v gozdiču se glasi ščinkovec na starem hrastu s svojim značilnim: »čin, čin, čin«. Nekako žalostno odmeva njegov klic v mrzli zimi. Ni čuda, da je postal prej tako veseli pevec sedaj otožen. Večina tovarišev in vse tovarišice so odšle v jeseni na jug, a njemu kot junaku se ni spodobilo bežati pred mrazom. Zato je ostal doma. Nekoliko je bil vsekako pozabil, kako huda prede ptičem, ki ostanejo i po zimi pri nas. Sedaj pač vé, kaj se pravi skušati zimske nadloge. Na hrastovi veji čepi in prezeba; z otožnim glasom kliče tovariše iz okolice k sebi, da bi v prijateljskem pogovoru pozabil mraz in glad.

»Čin, čin, čin« glasi se vedno močnejše njegovo klicanje. Tam za gozdom se mu po dolgem čivkanju odzove drugi, čez nekaj časa tretji tovariš. Sèm od vasi prileté še drugi trije, večinoma lanskí mladiči, kateri prvo leto skušajo zimski mraz. Vsa šestorica se zbere na starem hrastu. Naš junak počene pod rjavo suho listje, katerega ni mogla otresti decemberska slana in burja raz vej, drugi se uvrsté okrog njega. Nekoliko časa se pogovarjajo mej seboj o mrazu, o gladu, o vsem, kar jih tare in stiska; nato pa povzame besedo naš junak. Navdušeno jim popisuje veselje, katero bo zavladalo v pomladi po teh logih in gozdih. Ko bo po odhodu zime zopet zazelenela strma reber, ko se bo v zelenem bukovju oglasila kukavica, ko bodo zopet vse ptice selivke pripele nazaj, takrat bodo prileteli i njihovi tovariši in tovarišice in napolnili z

jarnim petjem brsteče vrtove in gozdove. Ob takem pripovedovanju se tako zamislijo v prihodnje veselje, da popolnoma pozabijo na mraz in glad.

Oglejmo si sedaj jednega ali drugega izmed družbe.

Že na prvi pogled zapazimo, da je ščinkovec v rodu z vrabcem; toda vitkejša postava in lepše perje ga povzdiguje nad drznega lahkoživca. Na glavi ima namreč modrikasto kapico, prsa so mu rdečkasta, hrbet rjav, trebuh bel, perotnice pa črnopasaste. — Ščinkovec je naš najnavadnejši ptič in spada k najboljšim pevcem, ki oživljajo naše gozdove s svojim glasnim petjem. Zato so mu tudi ptičarji vedno za petami.

V toplih zimah ostanejo ščinkovci pri nas in preletavajo od skednjev do kozolcev, kjer dobé kako drobtino. Samice so za zimo bolj občutljive, zato odleté v jeseni na jug. V hudih zimah jim sledé tudi nekateri samci.

Tako pohajajoči po našem gozdiču zaslišimo najedenkrat živahno dleskanje in frfotanje. Ko se oziramo radovedno okrog, zagledamo po vejah borovcev in smrek več zelo čudnih ptičev. Imenujejo se krivokljuni. Kakor opice skačejo in plezajo po vejah ter se oprijemljejo s kljunom in kremplji. Po zunanosti in kretanju so zelo podobni papigam.

In kaj še zapazimo? Glej, tam v goščavi znašata samec in samica dračje za gnezdo. Menda vendar ne bosta sedaj v zimi gojila mladičev? Toda na drugi smreki tiči med rogovilami že dodelano gnezdo drugega para, rjava samica sedi na gnezdu. Krepki samec leta okrog, lušči iz češarkovih lusk semena ter jih nosi samici v gnezdo. Pri tem poslu pa prepeva s svojim prijetnim glasom vedno se ponavljajočo kitico svoje popevke. Ta je sicer kratka in proti koncu malo zmešana, a vendar še dosti lepa. Čudni ptič zaslúži po vsej pravici, da ga ogledamo natančneje.

Krepko truplo mu je zajetno in pokrito z gostim perjem, katero je pri samcu po hrbtu in trebuhu lepo rdeče; na perotnicah in v repu pa črno in sivo pasasto. Najbolj čuden je njegov krivi kljun, kateri mu je dal ime. Gornja čeljust se namreč križa s spodnjo, prva je obrnena navzdol, druga navzgor.

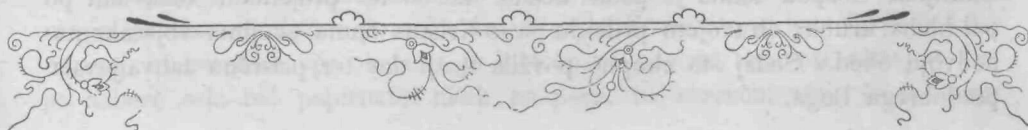
Pri luščenju semen iz češarkov mu je tako ustvarjeni kljun neobhodno potreben. Z ostrimi zakrivljenimi čeljustmi odpre trdi plod in pobere z jezikom jedrca iz njega. Čudno je to, da imajo mladiči dolgo raven kljun tudi potem, ko zapusté gnezdo. Stara dva jih morata hraniti tako dolgo, da dobé trdne in zakrivljene kljune, s katerimi si morejo iskati potrebno hrano.

Zakaj ima krivokljun zakrivljen kljun, pové nam legenda. V nji se pripoveduje, da je hotel usmiljeni ptič na križu visečemu Zveličarju izpuliti železne žreblje na rokah in nogah. Pri tem si je skrivil kljun in si okrvavel glavo in vrat. Legenda dostavlja, da mu je Bog podelil za njegovo usmiljenost to posebnost, da sme gnezditi v najhujši zimi in poleg tega tudi nestrohljivost. In res strohni krivokljunovo truplo zelo počasi. Kajti smola, katero vsprejema krivokljun s hrano v sé, pronica in prevzame mu sčasoma vse meso, katero ne začne pri mrtvem ptiču takoj gniti, ampak se posuši in zelo počasi strohni.

Marljivost.

Svetniki — ljubitelji in ljubljenci živalij.

(Po Fr. Lindenu priobčuje Jos. Volc.)

III.

Kakor o sveti Fortunati, tako beremo v življenju svetnikov tudi o drugih služabnikih Božjih, da se divje zverí niso drznile dotakniti njihovih svetih trupel. Mnogokrat so živali morali z ognjem in železom dražiti, da bi raztrgale svetnike, a vse zastonj. Samo nekatere zglede navajamo. — Sv. Januvarij (u. 305) je bil škof v Beneventu v Italiji. Ker je obiskaval po ječah kristijane, obsojen je bil v smrt. Po mnogih strahovitih mukah, ki ga pa niso umorile, vrgli so ga slednjič v levnjak. A levi so mu legli k nogam kot krotka jagnjeta. Nazadnje so ga obglavili.

Sv. Priska (u. 270) je bila hči plemenitih starišev. Komaj 13 let staro vklenjeno pripeljejo pred cesarja, češ, da je kristijana. Vladar je mislil, da mu bode lahka stvar odvrniti deklico od kristijanstva. Toda zastonj: niti obljube niti grožnje, tudi najstrašnejše muke je niso nagnile, da bi se odpovedala svojemu božjemu Ženinu. Grozoviti cesar zapové, da jo vržejo levom. Toda glej, tudi zverí ji ne storé nič žalega, marveč mirno ležejo k njenim nogam. Slednjič so tudi njo obglavili.

Jednako se je godilo tudi sv. Blandini. Ta stanovitna devica je bila ves dan privezana ob kolu sredi krvoločnih tigrov, a nijeden se je ni dotaknil. Isto se pripoveduje tudi o sv. Agapitu, petnajstletnem mladeniču (u. 275). Tudi njega so mučili na vse mogoče načine: topli ga z volovskimi žilami, štiri dni ga stradali, goreče oglje mu devali na glavo, zopet bičali, s kropom polivali, nad grmado za noge obesili, bili ga v obraz, da so mu zdrobili čeljusti, a ni se odpovedal Kristusu. Vrgli so ga zverinam, ki se pa niso dotaknile njegovega svetega telesa. Obglavljen je dosegel krono mučeništva.

IV.

Sv. Pavel (u. 341), imenovan »puščavnik«, je zapustil svet, ko je bil 22 let star, ter se je umaknil v egiptovsko puščavo Tebajdo in je tam živel 90 let v molitvi in pokori. Prvih 30 let ga je palma, ki je rastle poleg njegove votline, krepčala s svojim sokom in hranila s svojim sadjem. Ko se mu je pa povrnila 31. spomlad puščavniškega življenja, usahne palma. Toda Bog ne zapusti svojega služabnika. Kakor nekdanji preroku Eliju, tako je Bog sv. Pavlu 60 let vsak dan po krokarju pošiljal pol hleba kruha. Nekoč pa ga obišče drug slaven puščavnik, namreč veliki sv. Anton; pogovarjata se o sv. rečeh. — Kar zagledata krokarja, ki séde na drevo, se polagoma spusti na tla ter položi pred nju cel hleb kruha, pa zopet odleti. Sv. Anton se čudi, a sv. Pavel mu reče: »Glej, neskončno dobrotljivi in usmiljeni Gospod nama je podal kosilo. Že 60 let prejemam vsak dan po pol hleba kruha; ob tvojem prihodu pa je Kristus nama, svojima vojščakoma, podvojil obed.« Sedaj sta skupno povžila božji dar ter pristréno zahvaljevala predobrega Boga.

V.

Leto pozneje je zopet sv. Anton obiskal sv. Pavla. Našel je klečečega, kakor bi molil, a bil je mrtev. Hotel je mrtvo truplo pokopati, a ni imel orodja, da bi skopal grob. V tej veliki zadregi pa, glej! hipoma priletita dva mogočna leva iz notranje puščave. Anton se ju zelo ustraši, ko ju zagleda. Pa k Bogu se obrne v molitvi in se zopet umiri in je brez straha, kakor bi videl dva golobčka. Leva pa dereta naravnost k mrtvememu truplu sv. starčka, ležeta z repom mahljaje k njegovim nogam in glasno zarjoveta ter razodevata sočutje in žalost, kakor vesta in znata. Potlej pa začneta tam blizo zemljo odkopavati s šapami. S tako vnemo razmetavata pesek, kakor bi tekmovala med seboj, in napravita toliko jamo, kakor je človek velik. Potlej pa gresta z ušesi majaje pohlevno pripognena k sv. Antonu in mu ližeta roke in noge, kakor bi zahtevala plačilo za svoje delo. On pa je spoznal, da zahtevata blagoslov. Takoj začne Boga hvaliti, da tudi živali pričajo božje bitje, in pravi: »O Gospod, brez katerega volje ne pade ni list z drevesa ni vrabec s strehe, dodeli jima, kakor spoznaš za pravo.« Nato jima namigne z roko in takoj se odstranita na ono stran, od koder sta prišla.

O sv. Antonu pripoveduje sv. Atanazij, škof aleksandrijski, tudi to-le: Sveti puščavnik si je bil pripravil polje in ga obdeloval. Prihajale so pa divje zveri in so mu pokončavale polje. Ko jih nekoč Anton zasači pri tem zlobnem počenjanju, jim reče: »Zakaj mi delate to krivico, ko vam nisem ničesar prizadejal? — Pojdite v božjem imenu in ne hodite mi več le-sem!« Odslej se ni nobena več prikazala na tem kraju, kakor bi se bale ravnati zoper pokorščino.

Če vse nagaja . . .

Potrudil se je, kolikor se je mogel, no, pa je tudi prav zares lepo napisal: »Preljuba teta!« Potem je jel grizti držalo in premišljevali, kako bi postavil besede, da bi bilo teti Neži voščilo všeč. Pa kar nič dobrega mu ni hotelo priti na misel. »Komaj že čakam vsako leto —«, »Vaš veseli god —«, »dan svete Neže« — taki začetki so se mu ponujali, pa je le zmajeval z glavo in vse zavrgel. Sklenil je bil namreč napisati prav posebno, pa ne vsakdanje, navadno voščilo, ker je vedel, da bodo teta Neža njegovo pisemce pazno prebrali, pa tudi natančno presodili, kakor so pač kot učiteljica navajeni.

Glej, glej, saj še ne veste ne, kdo se je tako mučil! I, Cinkov Lojze je sestavljal list, Cinkov Lojze, no.

Naposled se vendar odloči, da prične s temi-le besedami: »Preokorna mi je beseda« —. Lojze pomoči, naredi najlepši veliki »p«, kar jih je še kdaj napisal, in besedica »preokorna« je bila že na papirju, ná, pri »mi« se mu pa nabere cela reč papirnatih nitek na pero, in nesrečni »mi« je bil prav

grd in debel med drugo lepo pisavo. Slabe volje briše Lojze pero ter godrnja, češ, to je vendar sama nagajivost, da se mi obesi na pero pol povesma prediva! Malo jezno vtakne vnovič pero v črnilo. Pa ta jezica je bila že škodljiva. Napiše namreč besedico »je« (še brez pike), naredi na »j« piko, joj, joj, pa kakšno! Za vse pike v treh pismih bi je bilo dosti. Veste, od preveč pomočenega peresa je kanilo in — tetino pismo je bilo končano. To se ume samo ob sebi, da take krasne packe ne sme poslati teti za god, zato se raztogoti in zmečka papir.

Kaj pa sedaj? Nič hudega! Lojze je imel še jeden pisemski papir in tega je poiskal in prepisal nanj začetek svojega voščila. Potem je nadaljeval in kaj lepo pisal in zlagal list. Kar prihrumi k njemu Slivarjev Nace.

»Lojze«, sopol je, »meni so se sani zlomile, posodi mi svoje — ti ne veš, kako danes rado teče!«

»Seveda, še moje bi polomil!« ni bil Cinkov nič kaj pri volji.

»E, nič se ne boj, tvoje so trdne!«

»Ce je kdo neroden, tudi dobro blago lahko pokonča. — Samemu ti jih ne zaupam. Počakaj, če me pusté mati.«

Lojze je dejal nekončano pismo na okno, potem sta šla oba prosit Cinkovo mater. Prav brez truda nista izprosila, no pa sta le, saj se vé, da tako namazanemu jezičku, kakor sta ga imela Nace in Lojze, ni lahko kaj odreči. Samo obljubiti je moral Lojze, da se kmalu vrne.

Smuknila sta jo torej s sanmi za vas na breg. Pa je bil res dan za drsanje kakor nalašč! To najbolje priča, ker se je Lojzetov obljubljeni »kmalu« raztegnil prav do mraka. Domov prišedši je imel vse premrzle prste, zato ni mogel nadaljevati pisma. Kakšna pa bi bila tudi pisava, če bi pisal s popolnoma trdimi prsti! »Jutri je še tudi čas«, potolažil se je Lojze, »do desete ure, ko odide pošta, bom še desetkrat lahko zgotovil list.«

A drugo jutro ni šlo tako gladko, kakor si je domišljeval dečko. Komaj se je zdanilo, že je zopet pripravljal črnilo in drugo potrebno. Pa čujte, kaj se mu je primerilo. Okna so po noči do vrha zamrznila, zjutraj so se otajala, pa tudi čisto zmočila Lojzetovo pismo na oknu. Torej tudi drugo njegovo pismo je bilo uničeno! Nič družega mu ni kazalo, kakor teči na pošto in kupiti nov papir. To je bilo zjutraj okrog osme ure, tisti dan pred sv. Nežo. Raca na vodi, samo dve uri je bilo še časa!

Kadar človeku voda v grlo teče, tedaj hiti in v tej naglici marsikaj površno ali slabo naredi. Menite, da se je Cinkovemu Lojzetu drugače godilo? Ko priteče s pošte, séde brž za mizo, odmaši črnilo, zgrabi papir in hoče brž prepisati, kar je imel že na zmočenem papirju. Pa je že preveč hitel; zakaj še predno je zapisal prvo črko, bil je papir že pomazan. Takrat namreč, ko je odmaševal črnilo, očrnil si je bil prste in ž njimi zanesel packo na papir. Sedaj zopet urno briše — nova nesreča! Papir se mu zmečka in malodane raztrga. Toda pomagati se ni dalo nič; kar je bilo, pa je bilo.

Lojze torej piše: »Preljuba teta! Preokorna mi je beseda.« — Oh, kako hitro se človek zmoti! Lojze je pa napisal: »Preokorna mi mi je beseda.« — Ali naj prečrta, ali naj pusti dvojni »mi«? »Lepše bode, če ne

prečrtam«, misli si in nadaljuje, a sedaj pazi na vso moč, da ne bi podvojil še kake druge besede. No, to se mu ni pripetilo, pač pa je takoj v tretji vrstici izpustil besedo »srce«. Namenil si je bil postaviti v pismo: »Preokorna mi je beseda, da bi Vam mogel povedati vse, kar mi narekuje hvaležno srce. Vsedobri Bog —«. Se-le potem, ko je zapisal »Bog«, zapazi svoj pogrešek. Da bi vstavil »srce«, ni imel kar nič veselja, zakaj to bi brž bôdlo v oči. Hvala Bogu, tu jo je pa zvil. Namesto »hvaležno srce« bo tudi dobro »hvaležnost«, tako si oddahne in varno obesi na besedico »hvaležno« črki »st«. Prav lepo sicer ni bilo, ker malo se je vendar poznalo, da je pisavec nekaj popravljal, a vpilo pa ni preveč.

Ura je odbila devet, do pošte je imel Lojze dobro četrť ure, postajati potemtakem ni smel. Pa doslej se mu je še dokaj po sreči pisalo, samo sestra Tinka je enkrat ob mizo dregnila, da je bil zato »m« v besedici »moja« precej čudno sključen, a druge nezgode ni bilo več. Ob pol desetih se je že podpisoval: »Vaš hvaležni Lojze Cink.« In glejte, če vse nagaja, še pri podpisu ne bo vse prav. Lojze je to izkusil. Lojze piše zadnjo besedo »Cink«, takrat pa tudi pero nekako s tem glasom zaškriplje in nasuje okrog Lojzetovega imena vse polno pičic in zvezdic.

»Jaz nisem nalašč tega storil«, zaceptá Lojze nejevoljen ter vtakne držalo za uho; »če že mora biti vse narobe, pa naj bo! Saj sem dovolj trpel s tem pismom, več kakor z marsikaterim drugim!« Nato naredi naslov in nič kaj vesel nese pismo na pošto.

Teden pozneje je bral Lojze tetin list, pa kislo se je držal. In kako bi se ne? Teta so mu očitati, da se je polenil, da na vnanjo lepoto pisma nič ne pazi in pa da se jim je neki ključ zalomil ter mu torej ne morejo poslati namenjene knjižice »Pomladni glasi«. Samo zgodba o ključu je bila tako opisana, kakor bi mu hoteli nagajati . . .

»Če pa prav resnično vse nagaja!« godrnjal je Lojze; neki glas v prsih, ali kje že, je pa tudi mrmral, češ, ako pa kdo vse na zadnji trenutek odlašá . . .

J. Štrukelj.

Zvončku.

Pozdravljam te ljubeče,
Ti nežni prvi cvet,
Ki nam pomladne sreče
Prihod naznanjaš spet.

V zelenje se odeva
In s cvetjem kiti gaj,
V njem zopet ptiček peva,
Ki je priplul nazaj.

Že solnce seva vroče,
Po zemlji vzbuja kras,
V doline se cvetoče
Razlega pesmi glas.

Zato pa te ljubeče
Pozdravljam, beli cvet,
Ker nam pomladne sreče
Radósti si vzbudil spet.

Cvet in milovec.

(Basen.)

Na mehki trati pod cvetno jablano sedita bratec in sestra. V drobnih bilkah zajemata penasto milnico ter jo nosita k ustom. Kako napenjata polna lica, izpuščaje izpreminjaste mehurčke v sinji vzduh.

Baš je vzplaval redko lep mehur, debel kakor jabolko, v višavo. Veselo zreta otroka za njim.

Za ped nad glavicama se mehurec veselo zasukne, ponosno pogleda krog sebe, pa zleti naprej, — solncu nasproti.

Kako je zadovoljen sam s seboj, ves zamišljen v svoje lepo, prozorno telo, na katerem se prelivajo neba in zemlje jasne bôje!

Brneča bučelica ga vzdrami iz samoljubnega premišljevanja. Vsela se je na jablanov cvet ter pridno pretika po njem za sladko strdjo.

»Kaj pa ti tukaj iščeš?« jo nagovori glasno in prevzetno mehur. »Zmenoj rajše pojdi, pokažem ti vse krasote tujih zemljâ. Ponesem te vrh oblakov, solncu v naročje. Kaj boš počela tu na siromašnem cvetu! Vidiš, v večno robstvo je prikovan; še ganiti se ne more revež. A poglej mene! Jaz sem prost, kot ptič pod nebom. — Kar pusti nežnega hlapca, ki v svoji priprostitosti še ne razume tvojega brnenja! Meni se pridruži; na mene se vsedi! Ne bo ti žal!«

Tako se je ustil mehur, in ponosno se mu je bliščal napihnjeni ničemurni obraz.

Cvet pa je v srce bolelo surovo klepetanje in zarudel je pravične jeze.

Bučelica, prebrisana glavica, ki vidi toliko sveta, je dobro vedela razločevati med domišljavim gizdalinom in skromnim poštenjakom. Niti mislila ni o tem, da bi se radi mehurca ločila od svojega prijatelja.

Da bi pa kaznovala napuh, reče milovcu: »Dobro, grem s teboj. Le kar naprej, — v deveto deželo!« In vsede se na svetlo mu površino. A toliko da se je dotaknila tanke kože, začuje se lahen pok, in — mehurca ni bilo.

Smehljaje se vrača bučelica k cvetu. Ta jo je že dolgo gostil, dokler mu ni prišel čas, da sleče pisano krilo. Začne se debeliti in vzraste v okroglo rdečelično jabolko.

Tudi v njem se je zrcalilo jasno nebo in cvetje zelene zemlje. Ko pa je krepčalo njegovo meso lačna ustica, bila sta ga bratec in sestra bolj vesela, kakor nekdanj puhlega mehurca.

Franjo Klemenčič.

Umni mandarin.

(Kitajska pravljica.)

Bogdihan se je razsrdil na svojega mandarina ter ga dal vreči v neko jamo. Dvorjani so radi imeli tega mandarina, ker je bil jako umen človek, in so prosili zanj pri bogdihanu. Ta je bil pri volji spustiti mandarina, a le pod tem pogojem, da mu privede konja, kateri ni ne sirast, ne pegast, ne črn, ne bel, ne rujav in ne kostanjev: z jedno besedo, bogdihan je naštel vse barve, kakoršne imajo konji.

Dvorjani so bili vsled tega poparjeni. Šli so k jami, kjer je bival umni mandarin in mu povedali, kaj zahteva bogdihan.

»Dobro«, odgovori, »sprejmem ta pogoj.«

Ko so umnemu mandarinu dali prostost, je rekel tako-le: »Poročite bogdihanu, da tak konj, kakoršnega zahteva, stoji v moji konjušni; le naj pride ponj, a ne v ponedeljek, ne v torek, ne v sredo, ne v četrtek, ne v petek, ne v soboto in tudi ne v nedeljo, druge dneve pa vselej, kadar je ugodno bogdihanu.«

Ko je bogdihan zaslišal ta odgovor, se je zasmel ter dal prostost umnemu mandarinu.

Po ruskem izv. *Josip Mandelj.*

O slovesu zime.

(Nastopijo deklice z vodnico.)

Vodnica.

Gôre vidim v sneg zavite
In smereke z ledom krite.

Vse.

Kot grobovi vse goré
Nemo do neba kipé,
Kakor vrb redí na žalji,
Smreke klanjajo se v dalji.

Vodnica.

Zbor dražesten k nam prihaja,
Svet za njim prečuden vstaja.

Vse.

Vodi nežni zbor devic
Njih kraljica jasnih lic,

Prt zelen okrog pogrinja,
Cvetje nje rodi stopinja.

Vodnica.

Zima jezna se poslavlja,
Svoj prihod nam vigred javlja.

Vse.

V gôre izgublja
Zime se hlad,
Zemljo poljublja
Cvetna pomlad,
V radosti plava
Koča in grad.
Zdrava, oj zdrava,
Cvetna pomlad!

Gregor Gornik.

LISTJE IN CVETJE.

Kdo vé:

7. Zakaj je velika noč včasih bolj zgodaj, včasih pozneje?
8. Zakaj se more jež v kroglu skrčiti?
9. Kaj je „palindrom“?

Odgovori na vprašanja v 2. listu.

4. Občno prirodoslovno pravilo je: »Gorkota razteza tele-a, mráz pa jih krčí« t. j. najmanjši delčki gredó vsled gorkote bolj narazen, v mrazu pa se bolj stisnejo — zblížajo drug drugemu. Od tod pride, da jednako veliki kosi gorkih teles so lažji nego mrzli iste velikosti in seveda iste vrste. Ako rahlo nasuješ v posodo moke ali žita do vrha, potlej pa dobro potreseš, nastane pri vrhu še precejšen prostor, da še lahko prisuješ. Vsakdo pa lahko sprevidi, da rahlo napolnjena posoda menj tehta, nego potreseno polna. Prav tako zrahlja gorkota notranjost teles, mráz pa zgosti; od tod razna teža. — Pri vodi pa je ta preznamenita izjema, da je pri 4°C najgostejša; ako jo razgreješ nad 4° ali pa če jo shladiš pod 4°, v obeh slučajih se razteza, postaja za jednako posodo (t. j. specifično) lažja. Led pa se nareja, kadar se voda shladi pod 0°, zato je lažji, nego voda, ter plava. Ko bi bilo obratno, pričelo bi zmrzovati na dnu vode in bi polagoma vse zamrznilo in končalo vse živali v vodi.

5. Voda se prištevá kakor zrak slabim prevodnikom gorkote. Segreje se silno počasi, ako se greje od zgoraj; tudi še ne dovelj hitro, ako se greje ob strani. Ako se pa najprej segrejejo deli vode na dnu posode, postanejo lažji kakor zgornji in hitijo proti vrhu ter tako napravijo prostor drugim še mrzlim delom, ki se zdaj jednako segrejejo in zlajšajo ter zbežijo proti vrhu. Zato se prične v kratkem znano vrvenje, da kar »žvižga« in »poje«.

6. Beseda »Charada« se čita »šaráda« in pomeni one vrste zastavice ali uganke, v katerih se označi najprej pomen posameznih zlogov, potlej pa pomen cele besede, in iz teh dvojnih podatkov naj se reši ali ugame. Tako uganko ti je zastavil današnji list; morda si jo že uganil!

Domorodna igra.

Iz trdega papirja si izrežite podolgasto čveterooglató tablico. Nanjo načrtajte tri vrste kvadratov, po pet v vsaki vrsti. Na drug papir načrtajte še jeden tak pravokotnik z nekoliko

manjšimi kvadrati. V te kvadrate si lepo zapišite ime presvetlega cesarja:

Franc Jožef Prvi.

Potem razrežite poslednji pravokotnik, da dobite vsako črko zase. Te črke pomešajte in jih porazdelite, kakor slučaj nanese, na posamezne kvadrate prvega pravokotnika; n. pr. tako-le:

a	c	o	e	n
f	i	F	v	J
ž		r	F	r

Jeden kvadrat vam ostane prazen. Na ta prazni prostor premaknite katerikoli sosedno črko in na novo izpraznjen prostor zopet drugo — ne da bi katero privzdignili — tako dolgo, da jih spravite v sledeči red:

F	r	a	n	c
J	o	ž	e	f
P	r	v	i	

Dr. S.

Charada.

(Trizložna.)

Kolarja najprvo ti treba,
Da prvih dveh boš gospodar;
Razumno na tretjem kraljuje
Telesa ponosni vladar.

V preprosti pa hiši celota
Pogosto se moja vrti,
Nevesta jo kmečka izvestno
Med drugimi »v balo« dobi.

Cid Em Nafv.

„Vrtee“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. — Uredništvo in upravišstvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdajatelj, založnik in urednik **Ant. Kržiš.** — Natisnila Katoliška Tiskarna v Ljubljani.